

Poslovno-komercialna šola Celje

ODNOS MLADIH DO SMRTI

Mentorica:

mag. Helena Mešnjak

Avtorica:

Klavdija Trnovšek, 2. d

Celje, marec 2006

ZAHVALA

Zahvaljujem se mag. Heleni Mešnjak za vzpodbudo in pomoč pri pisanju raziskovale naloge, profesorici Majdi Lesjak za lektoriranje naloge, ter profesorju Alešu Confidentiju za tehnično pomoč pri pregledu naloge. Zahvaljujem se tudi svojim staršem za moralno podporo.

KAZALO

<u>POVZETEK</u>	3
<u>UVOD</u>	5
<u>OPREDELITEV IN OPIS PROBLEMA</u>	5
<u>NAMEN NALOGE</u>	5
<u>CILJ</u>	5
<u>HIPOTEZE</u>	5
<u>METODE RAZISKOVANJA</u>	6
<u>RAZLIČNO POJMOVANJE IN PREDSTAVE O ONOSTRANSTVU IN</u>	
<u>POSMRTNEM ŽIVLJENJU</u>	7
<u>GRŠKE PREDSTAVE O ONOSTRANSTVU IN POSMRTNEM ŽIVLJENJU</u>	7
<u>SMRT</u>	9
<u>REINKARNACIJA – PRESELJEVANJE DUŠ</u>	10
<u>KRŠČANSTVO</u>	11
<u>ISLAM</u>	11
<u>SLOVENSKI SAMOMOR SKOZI PROSTOR IN ČAS</u>	13
<u>POJMOVANJE SAMOMORA NEKOČ IN DANES</u>	17
<u>SOCIOLOŠKI POGLEDI NA SAMOMOR</u>	19
<u>OBDOBJE PRED DURKHEIMOM</u>	19
<u>DURKHEIMOVA SOCIOLOŠKA METODA RAZISKOVANJA SAMOMORA</u>	21
<u>PO DURKHEIMU</u>	23
<u>DEJAVNIKI STATUSNE INTEGRACIJE</u>	23
<u>DEJAVNIK OKOLJA</u>	23
<u>DEJAVNIK DRUŽINE</u>	24
<u>DEJAVNIKI RELIGIJE</u>	24
<u>EMILE DURKHEIM - SAMOMORI</u>	26
<u>ANALIZA ANKETE</u>	28
<u>OVREDNOTENJE</u>	42
<u>ZAKLJUČEK</u>	43
<u>LITERATURA IN VIRI</u>	45
<u>PRILOGA</u>	47

POVZETEK

Kaj se pravzaprav zgodi, ko umremo? To je vprašanje, ki si ga največkrat zastavimo, kadar govorimo o smrti. J. Van Praagh je v delu *Pot do nebes* ugotovil, da na to vprašanje ne moremo natančno odgovoriti, ker je doživetje po smrti prav tako osebno kot doživljanje življenja. In čeprav so mnogi že skušali dati zanesljiv odgovor, razlaga smrti daleč presega besedni zaklad in inteligenco kogar koli. Kako bi lahko razumeli nekaj, kar je izven človekovega zavedanja in izkustva? Ljudje smo vnaprej pogojeni z religijami in družbenim odnosom do smrti, zato nam to onemogoča zavedanje, ki bi nas lahko pripeljalo do popolnega razumevanja. Smrt je že od nekdaj največja skrivnost.

Z raziskovalno nalogo *Odnos mladih do smrti* sem želela ugotoviti, kako mladi dojemajo smrt, zanimalo me je, ali verjamejo v posmrtno življenje in katera verska predstava o življenju po smrti se najbolj sklada z njihovo.

Samomor je zaskrbljujoč problem. Je predvidljiva, včasih nepredvidljiva poteza posameznika, a je mnogokrat predvidljiva. S pomočjo Durkheimovega dela *Samomor – Prepoved incesta* in njeni izviri sem poskušala ugotoviti, vzroke takšne krute smrti. Skušala sem ugotoviti kdo so tisti, ki se za takšen način smrti odločajo.

Med proučevanjem literature se mi je zdel še posebej zanimiv odnos krščanstva do samomora in njegov opis v Bibliji. Ta zgodovinska knjiga namreč samomora nikoli ne imenuje oziroma mu ne nasprotuje.

UVOD

OPREDELITEV IN OPIS PROBLEMA

V nalogi želim prikazati odnos različnih religij in kultur do smrti. Kako so nekdanj razlagali posmrtno življenje in kaj od tega je še ostalo v naši zavesti. Ugotoviti želim, kako so v preteklosti dojemali smrt in ali so verjeli v posmrtno življenje. Kako so religije vplivale na posmrtno življenje in kakšen je bil odnos v posameznih zgodovinskih obdobjih do samomorilcev? Religije so nekoč močno vplivale na življenje posameznika, vendar včasih pozabljamo, da so še vedno prisotne. Zanima me, kakšen odnos imajo mladi do smrti in samomora. So mladi resnično religiozni in verjamejo v predstave o posmrtnem življenju, ali pa se dandanes religija umika iz zavesti?

NAMEN NALOGE

CILJ

V raziskovalni nalogi sem želela prikazati odnos mladih do smrti in njihov odnos do religij. Želela sem ugotoviti, kako dojemajo smrt, katera religija je po njihovem mnenju najmočnejše povezana z »modernimi« predstavi o posmrtnem življenju. Seveda me zanima tudi, kakšne občutke doživljajo in kje iščejo oporo ob smrti. Skozi raziskovalno nalogo se mi je porajalo vprašanje, zakaj se ljudje sploh bojimo smrti. Zanimal me je tudi odnos do samomorilcev in pa sklepanja mladih o tem, od kod prihajajo samomorilci, njihov stan, koliko so stari in katerega spola so.

HIPOTEZE

V nalogi sem izoblikovala naslednje hipoteze:

- Religija na mlade nima več takšnega vpliva kot nekoč.
- Mladi dojemajo smrt kot nekaj samoumevnega.
- Misel na samomor je pri mladih pogosta.

Hipoteze sem poskušala dokazati s pomočjo anketnega vprašalnika, ki sem ga izvedla med dijaki drugih letnikov Poslovno-komercialne šole Celje

Naloga temelji na literaturi, ki obravnava smrt in samomore. Poleg tega sem uporabila tudi podatke Statističnega urada Republike Slovenije iz leta 2005 o naravni smrti in samomorih. S temi podatki želim prikazati odstotek samomorov v primerjavi z vsemi umrlimi v letu 2004.

METODE RAZISKOVANJA

Pri pisanju naloge sem uporabila naslednje metode:

- zgodovinsko metodo, s pomočjo katere sem analizirala in izbirala zgodovinske podatke o smrti in samomorih iz različne literature;
- dialektično metodo, ki mi je pomagala preučevati pojav samomora;
- metodo analize in sinteze virov;
- metodo generalizacije in specializacije, kjer sem posplošila posamezne podatke in jih primerjala z obstoječo literaturo;
- metodo deskripcije. To je postopek opisovanja dejstev smrti in samomorov, ki sem jih našla v literaturi;
- komparativno metodo – ali postopek primerjanja dejstev.

RAZLIČNO POJMOVANJE IN PREDSTAVE O ONOSTRANSTVU IN POSMRTNEM ŽIVLJENJU

GRŠKE PREDSTAVE O ONOSTRANSTVU IN POSMRTNEM ŽIVLJENJU

V grških pripovedkah o bogovih in junakih je pogostokrat omenjeno posmrtno življenje ljudi. Od nekdanj je ljudi mučilo vprašanje o življenju duše po smrti. Najprej so mislili, da se duša pokojnega zadržuje v bližini njegovega groba. Zato so mrtvim dajali v grob posode z jedmi in pijačo, dragocen nakit, kose pohištva, orožje in obleko, da bi po smrti ne pogrešali ničesar od tistega, kar jim je bilo v življenju v veselje.

Pozneje jeso verovali, da duše umrlih ne prebivajo v grobu, ampak na nekem skupnem kraju pod zemljo. To predstavo srečujemo tudi v Homerjevih pesnitvah. Homerski junak ničesar ne pričakuje, od posmrtnega življenja, zato hoče užiti življenje na zemlji. V nobenem religioznem svetu ni veselje do življenja na tem svetu tako poudarjeno kot v grškem. Duše izgube v smrti zavest in vsak spomin na zemeljsko življenje. Zato vidimo, kako se Homerjevi junaki oklepajo življenja in kako se žalostni poslavljajo od tega sveta, saj so poslej le še tavajoče sence. Značilne za to so Ahilove besede Odiseju, ko ga ta v spodnjem svetu prebudi k zavesti, in s katerimi boleče priznava:

*Hotel bi biti za hlapca, za dnino garal bi pri živih,
možu brez svoje zemlje, ki samemu prede za hrano,
rajši ko vladal le-tu nad gomadjo obsen preminulih!*

(Homer: Odiseja, XI., 489-491)

Po pojmovanju, kot ga najdemo v Homerjevih epih, je bilo globoko pod zemljo kraljestvo mrtvih in pod njim tako globoko, kot je nebo oddaljeno od zemlje, Tartar, kjer so bili zaprti Titani. Vhod v kraljestvo senc je bil na skrajnem zahodnem robu zemlje onstran Okeana, v megleni pokrajini Kimeriji, sredi Persefoninega gaja topolov in vrb. Pozneje so vedeli še za druge vhode v podzemlje. Ljudje so domnevali, da utegnejo biti povsod tam, kjer so grozni prepadi vodili v notranjost zemlje. Enej, pravljični prednik rimskega ljudstva, je pri Avernskem jezeru blizu Kum v Južni Italiji prišel v spodnji svet, da bi mu pokojni oče prerokoval, kakšna prihodnost ga čaka.

Duša pokojnega pride najprej na poseben travnik, kjer raste mrtvaška roža Asfodelos. Skozi podzemlje tečejo številne reke. Prva, ki ločuje kraljestvo mrtvih od kraljestva živih, se imenuje Aheron ali pa Stiks. Čez to reko se morajo najprej prepeljati mrtvi na poti v podzemlje. Ob Aheronu straži triglavi pes Kerber (Cerber), ki pozdravi vstopajoče in jim pomaha z repom, in ne pusti nikogar več iz podzemlja.

Voznik Haron prepelje duše v čolnu čez reko in dobi za to plačilo, obolos, srebrni kovanec, ki ga denejo mrtvim v usta. Naslednja podzemeljska reka se imenuje Lete-pozabljenje. Ko umrli pijejo iz nje, pozabijo na dogodke v svojem življenju, zlasti na vesele. V podzemlju so še druge reke: Piriflegeton-ognjena reka, Kokit-reka tarnanja in Stiks- ostudna reka. Nanjo so prisegali bogovi; to je bila najhujša prisega izmed vseh, če so jo prelomili, so za nekaj časa izgubili svojo nesmrtnost.

V podzemlju so mrtvim sencam sodili trije sodniki, ki so bili za življenja vsi znani zakonodajalci in pravičniki. Prva dva sta bila sinova Zeusa in Evrope, Radamantis in Minos, tretji je bil Ajak. Radamantis je sodil mrtvecem iz Afrike in Azije. Ajak umrlim iz Evrope. Minosu sta pošiljala najtežje primere.

Po razsodbi so duše ljudi, ki v življenju niso bili pretirano slabi, prišle na sive in meglene Asfodelske travnike, kjer so nemo in brez zavesti tavale po sivih, v meglo potopljenih poljanah. Takšnih duš je bila velika večina

Na Elizijske poljane so prišli tisti, ki so bili za življenje plemeniti in vrli. Elizij je srečen kraj, kjer vedno vlada dan, kjer ni hladu in snega, kjer igra večna glasba in kjer se vrstijo pojedine brez pristanka.

Duše največjih zločincev, zlasti tisti, ki so se pregrešili proti bogovom, pa so prišle, na kraj večnega trpljenja, v Tartar. Bil je tako globoko v notranjosti zemlje, kolikor je visoko nebo. Tu je kraljevala tema, trikrat gostejša od najtemnejše na svetu. V Tartaru prestajajo večno kazen Titani in še več drugih velikih grešnikov.

SMRT

V mislih večine ljudi, ki so zaradi smrti izgubili ljubljeno osebo, se odvijeta dve stvari. Prvič, če človek verjame ali ne v nebesa in pekel, v to, da so mu govorili, da je smrt za tistega, ki je odšel, konec vsega mišljenja in čutenja, se vseeno vedno znova sprašuje, kje bo mrtvi. Sprašuje se na takšen način, kot da nobeden od dveh običajnih odgovorov nanj ne bi naredil posebnega vtisa. Drugič, človek jasno vidi, da izhaja velika žalost ob smrti iz spoznanja, da je med njim in tistim, ki je sedaj od njega ločen, ostalo nezaključeno nekaj pomembnega. Želi verjeti, da morda obstaja nek način, preko katerega bi se njegovo poznanstvo in ljubezen do te osebe lahko nadaljevala.

V zavesti človeka, ki se sooča s smrtjo, se odvijata obe stvari, zato postane naravna stvar tudi resna obravnava teozofskega zornega kota. Kajti teozofija trdi, da obstaja neprekinjena evolucija vsake človeške duše in da se vsi, ki umrejo, ponovno vrnejo na Zemljo.

Če bi bili ljudje le fizična telesa, ne bi mogli nikoli občutiti, da morajo ljubljene, čeprav so zapustili svoja telesa, še vedno obstajati. To čutenje, da »mrtvi« ni povsem »odšel«, je ravno tako del človeka kot instinkt ljubezni ali želja po razumevanju. To naravno prepričanje se pojavi v vseh religijah sveta. Prepričanje, da je človek precej več kot telo, ki ga vidimo, in da je notranja oseba toliko bolj pomembna od telesa, zato se mora nekje nadaljevati z življenjem tudi po smrti telesa.

Teozofski pogled je starejši kot katera koli religija, saj je za človeka naraven. Hindujci, Egipčani in Grki so imeli za najbolj resnično misel to, da je smrt preprosto daljši spanec od tistega, ki ga izkušamo v naših življenjih vsako noč. Po dolgem spancu se duša znova prebudi v novem telesu. To idejo so skozi stoletja izražali tudi poeti in filozofi.

Nekateri ljudje čutijo, da reinkarnacije ne bi mogli resno obravnavati, saj se ne spominjajo svojih preteklih življenj. Če se ljudje ponovno rodijo, potem dejansko ne moremo pričakovati, da bo povsem novo telo ohranilo in izrazilo podrobnosti, ki so jih zabeležili drugačni fizični možgani pred stotinami let. Ideja, ki jo predpostavlja reinkarnacija je, da z življenjem nadaljuje duša, ne pa možgani. Kaj je duša? Če ima ta beseda sploh kakšen pomen, potem mora predstavljati tiste edinstvene lastnosti značaja, po katerih se razlikujemo od naših soljudi, precej bolj kot po kakršnih koli fizičnih razlikah. Naše najpomembnejše lastnosti niso odvisne od možganskega spomina. Naše

najbolj pomembne lastnosti so drže uma, ki so se oblikovale preko izkušenj, ki so jih priskrbeli možgani in so se ohranile bolj kot moralni instinkti in posebni spomini.

Vse trditve raznih medijev in tistih, ki prisostvujejo seansam, da lahko vzpostavijo stik z mrtvimi so nekako neprepričljive. Zdi se, da nobena izmed komunikacij ne razvije takega občutka žive prisotnosti umrlega kot žive sanje. Resnični stik med katerima koli dvema osebama, živima ali mrtvima, je stik medsebojnega razumevanja. Zakaj ne bi bilo mogoče, da bi takšni odnosi nemoteno potekali preko praga smrti in nazaj v življenje? Takšno je morda najbolj modro učenje vseh dob. Vse je naravno in polno upanja.

»Težko bi našli človeško bitje, katerega ego ne bi imel med spanjem svojega fizičnega telesa svobodnega stika s tistimi, ki jih je ljubil in izgubil in katero ne bi ob prebuditvi ohranilo v svojem spominu, navkljub stvarnosti in ne dovzetnosti svojega fizičnega ovoja, nobenega utrinka ali zelo medlega, sanjam podobnega odseva ... (<http://www.teozofija.info/Smrt.htm>, 20. februar 2006 ;15.40.)

REINKARNACIJA – PRESELJEVANJE DUŠ

Nauk o reinkarnaciji pogosto postavljamo v Indijo. Zanimivo je, da jo najstarejša indijska besedila Vede ne omenjajo. Nasprotno, zgodnji indijski človek je verjel, da je človek živi samo enkrat. Po smrti bo nagrajen za dobro v življenju ali kaznovan za slabo. Ta preprosta predstava o posmrtnem življenju se je kasneje spremenila z nastopom indijskih filozofov. Ti so temu nasprotovali. Vpeljali so ideje reinkarnacije, se pravi krožnega vračanja v življenje, a hkrati tudi idejo osvobajanja oziroma odrešenja iz kroga rojstva in smrti. Posplošeno lahko razvoj predstav o posmrtnem življenju opišemo takole: človek živi eno življenje, kvaliteta posmrtnega življenja pa je posledica tega, kako je preživel fizično življenje. Človek živi skupaj mnogo življenj, le da je sedanje posledica preteklih.

Sam nauk o reinkarnaciji ima različne oblike. Najbolj znana je popularna različica, ki daje možnosti za to, da se človeška duša reinkarnira v katerem koli živem bitju, tudi v živali ali rastlini. Še bolj srhljiva je animistična različica, kjer se človek lahko reinkarnira tudi v nežive predmete. Da ne bo pomote, tovrstne ideje o reinkarnaciji niso prišle iz Indije, ampak jih poznajo mnoga primitivna ljudstva in so jih prevzele razvite kulture po vsem svetu. Reinkarnacija nam ponuja nešteto možnosti, da stvari postavimo na prava mesta. Reinkarnacija odlaga misel na končno sodbo in od nas zahteva

prepričanje, da navsezadnje še najbolj otopel človek napreduje in nekega dne celo doseže zedinjenje z Neskončnim.

KRŠČANSTVO

Prvi kristjani so se na pogrebu obnašali za današnja pojmovanja neprimerno. Bili so oblečeni v belo. Njihove solze niso mogle prekriti veselja ob umrlem. Bili so prepričani, da smrt ne pomeni konec. Bog nas ni ustvaril zato, da bi nas zavrgel kot staro šaro. Želi, da ga večno spoznavamo in se z njim veselimo. Življenje na zemlji ni vse. Telo se postara in umre. Nesreča ali bolezen lahko vsak trenutek pretrgata nit življenja. Za to je dovolj le nekaj minut. Kristjani verujejo, da je smrt samo prag,čez katerega je treba stopiti, da bi z Bogom uživali večno življenje. Človeka po smrti čaka sodba za dejanja, ki jih je storil v svojem življenju. Vsa naša dejanja, vse naše besede in nameni so »gradivo« za sodbo, ki nas čaka. Na podlagi tega gradiva človek lahko pride v raj, vice ali v pekel. Bog nam ponuja večno življenje, ključ ki nam odpre vrata, je vera.

Tega sveta bo prej ali slej konec. Nekateri mislijo, da se bo končal z eksplozijo. Uničili bomo našo čudovito zemljo z atomsko bombo, onesnaženjem ali s prenaseljenostjo. Znanstveniki pravijo, da je to mogoče. Zgodovinarji pa se bojijo, da je to neizbežno. Nekateri mislijo, da se bo vse končalo samo od sebe. Življenje se bo razvijalo še milijone let, dokler Sonce ne bo začelo ugašati in bo življenje na Zemlji postalo nemogoče. Astronomi menijo, da gre za nujen proces.

Kristjani verujejo v tretjo rešitev. Verujejo, da se bo Jezus Kristus vrnil na Zemljo kot sodnik in kralj. Vendar ne vemo, kdaj naj bi se to zgodilo. Jezus pravi, da tega niti sam ne ve: »Za tisti dan in uro pa ne ve nihče, ne angeli v nebesih, ne Sin, ampak samo Oče.« Do takrat pa bodo vojne in revolucije, naravne katastrofe, lažni preroki in preganjanje Kristusovih učencev. Sveto pismo pravi, da je človeku je dano, da enkrat umrje, zatem pa pride sodba. Dano nam je torej eno samo življenje in čaka nas ena sama smrt in ena sodba.

ISLAM

Muslimanom pomeni vera življenje, o čemer govori Koran. Islam je predanost Alahu. Iz njega sledi Alahova volja, kateri naj se podvrže ves svet.

Islam je tretje največje monoteistično verstvo na svetu. Je verstvo vdanosti, poudarja tudi uspeh. Njihova sveta knjiga je Koran.

Koran poudarja človekovo individualnost: njeno edinstvenost, ki pripada samo veri. Individualnost človeške duše je večna, nikoli ne umre. Po mnenju muslimanov je sodba ena od iluzij modernosti, ki nam jo ni treba upoštevati, dokler živimo spodobno in neškodljivo in ne opozarjamo nase. (<http://nikman.k2.net/religije/islam.htm>, februar 2006)

Nauk o poslednji sodbi v Koranu označuje razbijanje iluzij o varnosti: »Ko bo sonce izginilo in ko bodo zvezde padle in ko se bodo začele premikati gore /.../ in ko bodo morja gorela /.../ bo vsaka duša vedela, kaj je storila.« Koran uči - glede na to, kako se duši godi - da bo odšla ali v nebesa ali pekel. Oboje je v Koranu opisano v živih in čutnih podobah. Množice vernikov menijo, da sta to dejanska kraja (to je mogoče posledica njunega opisa). V nebesih so vodnjaki, hladna senca in deviške deklice v vrtovih, v nebesih so preproge, blazine, zlate čaše ter razkošna jedača in pijača. V peklu pa so goreča oblačila, železni kiji in ogenj, ki drobi skale na koščke. Namen je prikazati, kakšno je življenje onstran in prepričati tiste, ki v to ne verjamejo, da bodo začeli verovati.

Muslimane v zvezi s posmrtnim življenjem družijo prepričanje, da bo vsaka duša odgovarjala za svoja dejanja na zemlji. Njena nadaljnja usoda bo odvisna od tega, kako je izpolnjevala božje zapovedi: »Vsakemu človeku smo njegova dejanja obesili za vrat in na dan poslednje sodbe bodo kot široko odprta knjiga ležala pred njim« (Koran, 2004, 199). Duše se obsodijo same.

SLOVENSKI SAMOMOR SKOZI PROSTOR IN ČAS

Svetovna zdravstvena organizacija na podlagi današnjih trendov samomora ocenjuje, da bo do leta 2020 zaradi samomora umrlo približno poldrugi milijon ljudi. Več kot desetkrat toliko jih bo poskušalo storiti samomor, kar bo pomenilo tri samomore na minuto in en poskus samomora na dve sekundi. (Bertolote J. M. 2002. 7: 6-8.) Do tedaj bo samomor pomenil le eno izmed oblik smrti. Samomor bo precej redka oblika smrti, če jo primerjamo s smrtmi zaradi bolezni srca in ožilja ali raka. Še naprej bo ostal eno najbolj osebnih dejanj, za katerega se človek lahko odloči.

Samomoru smo bili priča v preteklosti, srečujemo ga danes in ga bomo tudi v prihodnje. Pojavlja se povsod po svetu, v različnih družbenih in geografskih okoljih. Samomorov je več vrst, le malo imajo zares skupnega.

Četudi jih iztrgamo iz konteksta njihovih individualnih zgodb in jih enotno opredelimo kot namensko jemanje lastnega življenja, ki se konča s smrtjo, se nam tu in tam še vedno kakšen primer izmuzne. Morda kot ideološki samomor, pri katerem jemanje lastnega življenja ni primarni motiv. Morali bi upoštevati tudi družbene okvirje, torej ne družbo, kot eno izmed pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na razvoj samomorilnega vedenja, temveč družbo, kot odločilno pri najverjetnejšem odzivu na posamezen samomor.

Prvi znani podatki o slovenskem samomoru segajo v leto 1873, ko naj bi na tedanjem Kranjskem našli 3 samomore na 100.000 prebivalcev na leto. Gre za izsledke prvega vplivnega slovenskega suicidologa Leva Milčinskega za obdobje več kot sto let nazaj. (Milčinski L., 1985). Teh podatkov ni mogoče preveriti glede ravni podcenjevanja, to je prikrievanja primerov smrti zaradi samomora, kar je v naši kulturi pogost pojav.

Za poznejše obdobje imamo podatke, ki sta jih zbirala, obdelala in vsebinsko ovrednotila Bojan in Ivo Pirc. Brata Pirc lahko štejemo za pionirja naše suicidološke epidemiologije. V njuni knjigi Pregled zdravja v Dravski banovini med letoma 1921 in 1935 (Pirc B., 1937). o nasilni smrti med Slovenci ugotavljata naslednje: »Skupaj je povprečno 870 primerov nasilne smrti na leto. To ni majhno število za naš narod, kajti znaša še več, kakor nam pobere ljudi skupina bolezni rak – sarkom. In vendar smo zaradi dviganja umrljivosti za rakom v velikih skrbah, za te primere pa se ne zmenimo mnogo.

Preprečevanje nasilne smrti ni toliko zdravstveni ali celo javnozdravstveni problem, je pa kljub temu pomemben populacijski problem,« (Tekavčič, 2001, 100-106). Tedaj je samomorilski količnik – to je število samomorov na 1000 prebivalcev na leto – za Dravsko banovino brez Primorske, znašal okrog 19, kar je za takratno Evropo že pomenilo samomorilno izredno ogroženo deželo. O višjih samomorilnih količnikih se je v Sloveniji prvič poročalo po letu 1960, ko je bilo že več kot 25 samomorov na 1.000 prebivalcev na leto. Dvajset let pozneje smo prvič presegli 600 samomorov na leto, kar je ostalo bolj ali manj aktualno število vse do današnjih dni. Kljub temu pogostost slovenskih samomorov vse do osamosvojitve ni bila deležna tolikšne pozornosti v svetu kot danes. Eden od razlogov je bil gotovo v netransparentnosti slovenskega samomorilnega količnika, ki se je v tedanjih svetovnih zbirkah skrival za nižjim jugoslovanskim povprečjem. Milčinski in Mravlje sta slednje opisala kot »samomorilski paradoks«, saj so severne jugoslovanske republike, Slovenija, Hrvaška in Vojvodina imele tudi do desetkrat višji samomorilski količnik kot južne republike, Črna gora, Kosovo in Makedonija. (Milčinski L., 1990., 453-456)

Raziskovanja samomorov v Sloveniji se je razmahnilo po osamosvojitvi. V obdobju do leta 1990, pred osamosvojitvijo, najdemo v mednarodnih zbirkah in znanstvenih objavah le en tekst o samomoru v Sloveniji, iz leta 1975. Po osamosvojitvi je število objav o samomorih v Sloveniji pričelo strmo naraščati, od enega na leto v začetku devetdesetih, do povprečno štirih na leto v zadnjem obdobju. (Marušič A, 2003, 16-17)

Podatki o smrti med Slovenci (Statistični letopis. 2005.) so sledeči:

	1990/94	1995/99	1999	2000	2001	2002	2003
SKUPAJ	19.317	18.888	18.885	18.588	18.508	18.701	19.451
moški	9.869 51 %	9.635 51 %	9.671 51,2 %	9.557 51,4 %	9.654 52,2 %	9.696 51,8 %	10.074 51,8 %
ženske	9.448 49 %	9.253 49 %	9.214 48,8 %	9.031 48,6 %	8.854 47,8 %	9.005 48,2 %	9.377 48,2 %
umrli dojenčki	160	92	79	89	74	67	69
dečki	94 58,75 %	54 58,7 %	43 54,4 %	52 58,4 %	44 59,5 %	44 65,7 %	37 53,6 %
deklice	66 41,25 %	38 41,3 %	36 45,6 %	37 41,6 %	30 40,5 %	23 34,3 %	32 46,4 %
koeficienti							
umrli na 1.000 prebivalcev	9,7	9,5	9,5	9,3	9,3	9,4	9,7
umrli dojenčki na 1.000 živorojenih	7,8	5,0	4,5	4,9	4,2	3,8	4,0

Tabela 1: Statistični podatki smrti,

Viri: (<http://www.stat.si/letopis>)

Tabela o umrljivosti Slovencev iz Statističnega letopisa leta 2005 kaže večjo umrljivost med moškimi. Število smrti moških oziroma žensk že od leta 1990 pa vse do danes niha, koeficient znaša 50%. Koeficient umrlih na 1.000 prebivalcev se zadnjih 13 let giblje med 9,3 in 9,7. Koeficient umrlih dojenčkov na 1.000 živorojenih otrok v nasprotju s tem iz leta v leto zmanjšuje, saj je leta znašal 1990 7,8, leta 2003 pa samo 4,0.

Koeficient umrljivosti žensk in deklic znaša 40 %

Podrobnejše podatke o samomorih na Slovenskem si oglejmo v tabeli št. 2.

Primerjalni statistični podatki samomorov za Republiko Slovenijo od leta 1994 do 2003 so naslednji:

	1990-94	1995-99	1999	2000	2001	2002	2003
samomori	605 32,7 %	593 34,5 %	590 35,6 %	588 38 %	581 37,1 %	540 36,26 %	562 35,3 %
moški	465 76,9 %	461 77,7 %	453 76,8 %	433 73,6 %	459 79 %	433 80,2 %	440 78,3 %
ženske	140 23,1 %	133 22,3 %	137 23,2 %	155 26,4 %	122 21 %	107 19,8 %	122 21,7 %
starost							
0 - 19	21 3,5 %	24 4 %	19 3,2 %	18 3 %	15 2,6 %	11 2 %	14 2,5 %
20 - 49	290 47,9 %	286 48,3 %	275 46,6	261 44,4 %	254 43, %	231 42,8 %	241 42,9 %
50 +	294 48,6 %	283 47,7 %	296 50,2 %	309 52,6 %	312 53,7 %	298 55,2 %	307 54,6 %
koeficient							
na 1.000 umrlih	2,9	3,1	3,1	3,2	3,1	2,9	2,9

Tabela 2: Statistični podatki samomorov,

(http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=14&leto=2004&jezik=si,februar2006)

Iz tabele lahko razberemo, da so v letih 1990 do 2003 naredili več samomorov moški. Bili so stari več kot petdeset let. Najmanj samomorov je bilo med mladimi do dvajsetega leta starosti. Skupno je bilo 605 samomorov, kar je takrat predstavljalo 32,7 % vseh oblik smrti. Koeficient samomorilnosti se zadnjih trinajst let giblje okoli 2,9 ljudi na 1.000 umrlih.

Če povzamemo obe tabeli o samomorih in smrti, ugotovimo, da moški pogosteje izberejo samomor za konec svojega neznosnega življenja kot ženske in tudi v povprečju jih umre več na 1000 ljudi. Seveda ne smemo zanemariti dejstva, da se število samomorov, tako kot število drugih oblik smrti iz leta v leto ne zmanjšuje, ampak zgolj niha, pri starejših ljudeh pa celo narašča.

POJMOVANJE SAMOMORA NEKOČ IN DANES

Stari Perzijci so samomor skupaj z zakonolomstvom in cestnim ropom šteli med najhujše moralne prestopke.

Pri starih Rimljanih je bilo življenje temeljna dolžnost do države, samomor pa dopuščen le v izjemnih primerih, ko so bogovi zahtevali daritveno žrtev.

Bolj popustljiv odnos do samomora je prinesel vpliv grške filozofije, ko je samomor veljal za zakonitega, če je posameznik pred samomorom dosegel odobritev pristojnih oblasti. (Dolenc A., 1990)

Na Japonskem je bil harakiri do nedavnega način smrti, povezan s častjo in ponosom samurajev, shinju pa skupinska oblika samomora zaljubljenih ter staršev in otrok.

V Indiji je sati izraz za žensko, ki se da zažgati s pokojnim soprogom in tako družbi sporoči, da mu je bila dobra žena.

Eskimi odobravajo samomor le pri starejših članih skupnosti, ki se namensko umikajo v osamo. Tako so nekoč omogočali večjo verjetnost preživetja svojih mlajših sorodnikov.

Eno prvih pisanj o samomorih v krščanski kulturi zasledimo v Bibliji. V Stari zavezi naredi Samson samomor iz maščevanja, Savel se nasadi na meč zaradi žalovanja. Slednjega posnema oproda in tako dobimo tudi enega prvih opisov verižnega samomora.

V Novi zavezi je samomor Juda Iškarjota vsaj v eni, morda celo v dveh stvareh podoben slovenskemu samomoru. Gre za samomor z obešanjem, ki je med Slovenci najpogostejši. Zanimivo je, da Biblija nikoli ne uporabi besed samomor ali samo-umor. Smrt in okoliščine le opisuje, osebe, ki si življenje vzame, pa nikjer ne obsoja. (Barraclough B. M., 1992.,86: 64-69)

Samomor zasledimo tudi kasneje v nebiblijski literaturi, v kateri je pogosto romantično obarvan. Romeo in Julija upata na združitev v ljubezni, Antigona žrtvuje svoje življenje,

ker zagovarja pravice mrtvega brata Werther je romantični junak, ki se prepusti usodi neuslišane ljubezni do ženske.

SOCIOLOŠKI POGLEDI NA SAMOMOR

Dolga stoletja je bil samomor za človeško družbo problem, ki ga je bilo moč obvladati le moralno, šele na prehodu iz 19. v 20. stoletje postane objektivni predmet preučevanja znanstvenih disciplin. Z razvojem statistike v 19. stoletju je motrenje družbenih pojavov pri raziskovalcih vzbudilo vtis, da delujejo v človeški družbi nadindividualne sile, ki pomembno vplivajo na človekovo ravnanje. Stabilnost koeficienta samomorilnosti je pomenil za mnoge družboslovce temelj, na katerem so gradili svoja spoznanja o obstoju splošnih družbenih vzrokov, ki vplivajo na celotno skupnost ne glede na hotenja posameznika.

OBDOBJE PRED DURKHEIMOM

Prva disciplina, v kateri so začeli znanstveno preučevati samomorilno vedenje, je bila zahvaljujoč Emilu Durkheimu, sociologija. Zgodovina pozna še mnoge druge raziskovalce, delujoče pred njim, ki so svoj spoznavni interes usmerili v preučevanje samomorilnega vedenja, le da niso tako zelo prepoznavni. Ob tem je zanimivo vedeti, da je večina študij, ki so se ukvarjale s problematiko samomora, izšla v Franciji.

Francija je v tistem času, v prvi polovici 19. stoletja, veljala za vodilno deželo v javnem zdravstvu in socialni teoriji. Samomor je bil zanjo socialni problem, ki ga je bilo treba obravnavati skupaj z drugimi družbenimi problemi, torej z revščino, boleznijo in alkoholizmom. Pomembno je dejstvo, da se predurkheimovske raziskave niso osredotočile le na medicinske razloge samomorilnosti, temveč so upoštevale tudi družbene dejavnike.

Moore je leta 1790 napisal, da samomor ne vključuje trajne blaznosti, čeprav ob tem priznava možnost obstoja nekakšne norosti v vsakem storjenem samomoru. Dvomil je tudi v nepristransko delo forenzikov oziroma tistih, ki so odločali o tem, ali je bilo samomorilno dejanje povezano z duševno boleznijo ali ne. Moore je bil verjetno tudi prvi, ki je omenjal možnost obstoja genetskih faktorjev, rekoč, da so melanholija, norost in nagnjenost k samomoru motnje, ki obremenjujejo določene družine in se dedujejo.

V Evropi je v prvih desetletjih 19. stoletja prišlo do pomembnih sprememb javnega mnenja. V Angliji je bilo to bržkone povezano s samomorom Lorda Castelreagha leta 1822, ki je bil vpliven in uspešen politik. Njegov samomor je bil po vsej verjetnosti posledica bolezni, tedaj poimenovane melanholija. Pogreba mu, kot je bilo tedaj ob samomoru sicer v navadi, niso odrekli. Vse to je vodilo v javno razpravo, ki je dobila nove razsežnosti leta 1823 ob samomoru mladega študenta prava. Mladenič je bil zadnji, ki je bil deležen sramotnega pokopa, sežiga sredi ulice. Temu dogodku je kmalu sledila razveljavitev zakona, ki je predpisoval tak način postopanja s truplom samomorilca, in je vsaj v Angliji pomembno prispevalo k hitrejšemu izidu del, ki so se ukvarjala s samomorom.

Tudi Burrows je leta 1828 izpostavil vprašanje dednosti samomora, ukvarjal pa se je tudi s samomorom otrok. Zavedal se je pomena družbenih faktorjev. Obdobje stresa, revolucij, političnih ali verskih, je po Burrowsu igralo pomembno vlogo pri razvoju duševnih bolezni. Trdil je, da se medicinska obravnava nagnjenosti k samomoru bodisi preventivno bodisi terapevtsko ne bi smela razlikovati od medicinskih obravnav ob duševnih bolezni.

O pomenu družbenih dejavnikov so razpravljali mnogi, vključno s Karlom Marxom, ki je leta 1846 napisal kratek komentar, da bi nemške učenjake seznanil z delom Peucheta, avtorja kritične analize družbenih razmer pri obravnavanju samomora. Peuchet je leta 1838 v Parizu pisal o samomoru. Označil ga je kot rezultat nezadostne in pomanjkljive organiziranosti družbe. Poudaril je, da se samomor pojavlja v vseh družbenih razredih. Navajal je različne vzroke samomorov, od osamljenosti, nesrečne ljubezni, družinskih težav, nezadovoljenih ambicij in podobno.

Winslow je leta 1840 v Angliji izdal delo, podprto s statističnimi podatki. Ugotovil je, da moški storijo več samomorov, pri načinu smrti pa prevladuje obešanje. Že tedaj je omenil zakonsko zvezo kot varovalni dejavnik. Winslow je kritično opozoril na pomanjkljivost oziroma netočnost statističnih podatkov, izhajajoč iz tedanjega načina evidentiranja samomorov.

Morsellijevo delo iz leta 1879 o primerjavi statističnih poročil velja za eno izmed pomembnejših del 19. stoletja iz suikidologije. Morselli trdi, da veljajo za samomor enake statistične zakonitosti, kot veljajo pri obravnavi rojstev, stanu in umrljivosti.

Masarykovo delo iz leta 1881, ki po svoji zastavitvi in temeljnih tezah kaže na izjemno podobnost Durkheimovim Samomorom, predstavi samomor kot nekaj, kar je najbolj razširjeno v modernih okoljih, v katerih prevladujeta intelektualni dvom in z njim povezan individualizem, ki se kaže kot ravnodušnost do drugih ljudi.

Westcott je leta 1885 napisal delo, ki je v primerjavi z Morsellijevim statistično manj podkrepljeno, vendar po svoje izjemno, saj je bil prvi, ki je v svojo obravnavo vključil tudi poglavje o samomoru živali. Trdil je tudi, da se pri raziskovanju samomorilnosti preveč osredotoča na statistiko in premalo na čustveno stanje žrtve, kar vsekakor kaže na njegovo humanost.

DURKHEIMOVA SOCIOLOŠKA METODA RAZISKOVANJA SAMOMORA

Durkheim je definiral družbo kot bitje posebne vrste, *sui generis*, ki funkcionira po lastnih zakonitostih. Družba se posamezniku kaže kot moč, ki ga presega tako v prostoru kot v času, človek pa se mu kaže kot dvojen. V njem sta dve bitji, individualno bitje, ki ima svoje temelje v organizmu, in družbeno bitje, ki pomeni najvišjo realnost v intelektualnem in moralnem redu. V skladu s svojim naturalističnim pristopom je poudaril, da je treba družbena dejstva preučevati kot stvari, izvore zanje pa je treba iskati v drugih družbenih dejstvih. Njegovo delo *Samomor*, ki je izšlo leta 1897, velja za eno temeljnih klasičnih družboslovnih del. V njem poskuša dokazati, da je tudi samomor, ki je skrajno individualno in nedružbeno dejanje, moč razložiti z družbenimi dejstvi.

Družbeni element v samomoru pojasni z obstojem vrednot, norm, občutkov, prepričanj, ravnanj in zavesti, ki so skupne vsem pripadnikom družbe. Skupaj sestavljajo sistem, ki ima svoje posebno družbeno življenje, govori o tako imenovani kolektivni ali skupni zavesti. Kolektivna zavest je nadrejena individualni zavesti posameznika, zato je Durkheim prepričan o obstoju kolektivnih nagnjenj k samomoru oziroma družbeno samomorilnih tokov, iz katerih izhajajo individualna nagnjenja k samomoru, sestavljena

iz tokov egoizma, altruizma ali anomalije. Od tod izvira Durkheimova znamenita razvrstitev štirih vrst samomorov na anomični, egoistični, altruistični in fatalistični samomor.

- Anomistični samomor je značilen za tiste družbene situacije, v katerih normativne vrednote izgubljajo svojo moč in je posameznik prepuščen samemu sebi. Takšne situacije se lahko pojavijo zavrlo gospodarskih kriz, političnih prevratov in podobnih okoliščin.
- Egoistični samomor se pojavi v okoliščinah, ko je posameznik ločen od družbene skupnosti in živi mimo nje, je osamljen, sicer upošteva normativna pravila vedenja, vendar so med njim in družbeno skupnostjo vezi pretrgane (upokoenci v domovih za ostarele; stanja, v katerih se človek počuti zapuščenega, ob nezaposlenosti, ko je posameznik odrinjen od družbeni rob in podobno).
- Pri altruističnem samomoru gre za popolno identifikacijo posameznika z družbeno skupino, zavrlo katere se odpove svojim osebnim interesom.
- Fatalistični samomor se zgodi pri begu posameznika iz normativno urejene situacije, kjer se mu družba kaže kot prisila, ki zavira njegova pričakovanja.

Obstoj družbe oziroma socialnega reda je potemtakem odvisen od solidarnosti. V tem kontekstu je potrebno razumeti obstoj kolektivne solidarnosti, ki ni nujna samo za obstoj družbe, temveč pomeni tudi sredstvo prisile, ki uravnava vedenje posameznikov tako, da se vedno znova podredijo potrebam družbe.

Ob povezavi koeficientov samomorilnosti s stopnjo družbene (dez)integracije, ki pomeni Durkheimovo generalno hipotezo, da samomor variira obratno sorazmerno z integracijo družbenih skupin, katerih del je posameznik, prikaže kot obliko integriranosti družbene skupine. Prikaže jih kot v obliki solidarnosti: mehansko in organsko. Prvo obliko odlikujeta kohezivnost in identificiranost njenih pripadnikov s sistemom skupnih vrednot. Organska solidarnost je utemeljena na medsebojni odvisnosti ljudi zaradi delitve dela in menjave, pri kateri potekajo dezintegrativni in anomični procesi.

PO DURKHEIMU

Durkheim je v sociološko teorijo vnesel pomembna spoznanja, iz katerih so izhajali poznejši raziskovalci, da bi ovrgli, podprli ali dopolnili njegovo teorijo samomora. J. D. Douglas v svojem pregledu socioloških teorij samomora predstavi ugotovitve pomembnejših avtorjev, ki se pri obravnavi samomora osredotočajo na različne dejavnike. O teh dejavnikih piše Andrej Marušič (Slovenija s samomorom ali brez, 2003, 41–42.):

DEJAVNIKI STATUSNE INTEGRACIJE

Gibs in Martin sta želela dopolniti Durkheimovo sociološko teorijo samomora tako, da sta postavila tezo, da pogostost samomora variira obratno sorazmerno s statusno integracijo. Torej, čim večja je konfliktnost vlog ali statusov, tem pogosteje želi posameznik poiskati drugačno statusno konfiguracijo. Če mu ne uspe, je v večji nevarnosti v primerjavi z drugimi, da bo storil samomor. Opozorila sta na statistično povezavo med statusno integracijo in samomorilnostjo v različnih družbenih skupinah. Njuna teorija dokaj uspešno pojasnjuje višjo stopnjo samomorilnosti med begunci, brezdomci, razvezanimi ljudmi, torej med ljudmi z neugodno statusno konfiguracijo.

DEJAVNIK OKOLJA

Halbwachs v svojo teorijo vključi tudi ekološke in psihološke dejavnike. Makrosociokulturnem raziskovanju samomora priključi še individualnost. Družinske, ekonomske, verske in sociokulturne razlike med ruralnim in urbanim okoljem pripiše posebnemu načinu vaškega oziroma mestnega življenja. Pravi, da umirjen ritem in upočasjen način življenja na podeželju znižujeta stopnjo samomorilnosti. Opozori tudi na nekatere psihosocialne okoliščine, ki pripomorejo k podcenjevanju števila samomorov na podeželju, in sicer zaradi ostrejšje neformalne socialne kontrole na vasi, pomanjkanja zdravniških oglednikov pri opredeljevanju vzrokov smrti in vpliva cerkve. Henry in Short sta avtorja študije hetero- in avtoagresivnosti. Njuni najpomembnejši sklepi ju privedejo do ugotovitve, da nevarnost samomora upada z naraščanjem stikov,

medtem izolacija, kot so zapiranje in pogrezanje vase ter sočasna izključitev družbenega okolja krepi samomorilne težnje.

DEJAVNIK DRUŽINE

Zanimivo sociološko interpretacijo samomorilnosti nam ponudi tudi francoski raziskovalec Todd, ki s primerjavo količnikov samomora na 100.000 prebivalcev v 35 deželah sveta pokaže na odvisnost samomora od strukture družine. Največja verjetnost samomora obstaja v deželah z eksogamno komunitarno obliko družine, v katerih je povprečni indeks samomorilnosti nad 20, nato sledijo dežele z avtoritativno obliko družine, kjer povprečni indeks dosega 18. Sledijo absolutno nuklearne družine, kjer je povprečni indeks samomorilnosti manj kot 6.

Po Toddu imamo opravka z avtoritarno oziroma komunitarno eksogamno družino v primeru, ko ostanejo sinovi po poroki še vedno v družini staršev in so jim podrejeni. Oba tipa družine se razlikujeta glede na delež dediščine, ki je lahko pri vseh sinovih enak ali pa je eden izmed njih privilegiran. V avtoritarni družini velja, da podeduje posestvo en sam dedič, ki je običajno najstarejši ali najmlajši sin, lahko je tudi hči. V eksogamno komunitarni družini so vsi deleži enaki. O absolutno nuklearni in egalitarno nuklearni družini govorimo takrat, ko otroci ustanovijo lastno gospodinjstvo.

DEJAVNIKI RELIGIJE

Toddova dognanja so spodbudila Makaroviča, da je pri razvrstitvi dežel, ki jih je Todd navajal ločeno po tipih družine, upošteval še konfesionalno pripadnost. Pri tem se je omejil na tradicionalno katoliške, protestantske in protireformacijske dežele. Prav tako je iz raziskave izločil neevropske dežele. Prišel je do ugotovitve, da je konfesionalna pripadnost očiten dejavnik tveganja, ki se povezuje s samomorom. Ugotovil je, da še posebej izstopajo razlike med tradicionalno katoliškimi deželami in protireformacijskimi deželami. Slednje dosegajo precej višji količnik samomorilnosti v primerjavi s tradicionalno katoliškimi deželami.

Sodobni pogledi na samomor predpostavljajo, da ga opredeljuje veliko dejavnikov in ga je zato treba obravnavati multidisciplinarno. Sociologija se pri svojem raziskovanju

samomora osredotoča predvsem na iskanje družbenih dejavnikov tveganja za nastanek samomora. Pri tem raziskuje verske, kulturne, družinske, ekonomske, rasne in druge dejavnike. Posebno pozornost namenja tudi iskanju varovalnih dejavnikov okolja, od družine, šole, delovanja okolja, odnosa med spoloma, in religije. Z vplivanjem na okolje se dotaknemo tudi drugih dejavnikov, odgovornih za samomorilno vedenje posameznika.

EMILE DURKHEIM - SAMOMORI

Durkheim v svojem delu Samomori – Prepoved incesta in njeni izviri ugotavlja, da obstajata dve vrsti individualnih razmer, za katere lahko domnevamo, da je od njih odvisen samomor. Ena je obstoj zunanje situacije, v katero je postavljen storilec, druga pa je v človekovi notranjosti. Ljudi, ki si vzamejo življenje, so prizadele družinske težave. Zgodí se, da so trpeli zaradi bede, bolezni, morda so jim očitali kakšno moralno napako. Vendar te individualne posebnosti ne morejo pojasniti družbenega deleža samomora.

Vzrokov, zakaj si ljudje vzamejo življenje, je veliko. Nekdo si vzame življenje v revščini, drugi v blaginji, eden je nesrečen v ljubezni, spet drugi je doživel kakšen poraz. Najrazličnejši in celo najbolj nasprotujoči si dogodki v življenju se lahko enako rabijo za pretvezo za samomor. Misel na samomor največkrat sestavljajo nasprotja. Ne moremo pa ugotoviti, kako intenzivna mora biti bolečina, da povzroči to tragično nesrečo. Durkheim je prišel do spoznanja, da si vzame življenje veliko manj žensk kot moških. Ženske so veliko manj vpletene v kolektivno življenje, potemtakem manj krepko čutijo njegovo dobro ali slabo učinkovanje. Enako je s starci in otroki.

Na samomor močno vpliva kolektivna moč. Ta obstaja pri slehernem ljudstvu. Vsaka družbena skupina ima v resnici za to dejanje kolektivna nagnjenja. Vsako ljudstvo ima kot kolektiv določeno tendenco k samomoru, ki je zgolj njegova. In od nje je odvisna velikost davka, ki ga plačuje prostovoljni smrti. Individualni vzroki, ki se dokaj na splošno zgodijo pred samomori, v resnici niso vzroki. V življenju ni nesreč, ki bi posameznika nujno pripravile do tega, da ubije samega sebe, če k temu sicer ni nagnjen. Prišel je tudi do spoznanja, da se število posameznikov, ki sestavljajo družbo, iz leta v leto zmanjšuje, a število samomorov kljub temu ostaja enako. V vseh deželah se kolektivno življenje razvija v enakem ritmu skozi vso leto: narašča od januarja do junija, nato pa upada. Tudi sprememba števila samomorov po letnih časih se povsod dogaja v skladu z istim zakonom, kljub temu da člani različnih evropskih družb sodijo v povprečne tipe, ki so drug od drugega nadvse različni. Vzroki, ki potemtakem določajo število prostovoljnih smrti v družbi, morajo biti neodvisni od posameznika, saj ohranijo enako intenzivnost ne glede na to, kakšni so posamezni osebki, na katere učinkujejo. Kolektivna tendenca obstaja sama zase. Je enako realna kot kozmične sile, čeprav je njihova narava drugačna, na posameznika prav tako učinkujejo od zunaj.

Ugotavlja, da se število smrti, iz leta v leto spreminja. To razloži, da je smrtnost odvisna od podnebja, temperature, od narave tal, določenega števila materialnih sil, ki so neodvisne od posameznikov in ostajajo stalne, medtem ko se generacije zamenjujejo. je Samomor je odvisen tudi od sil, ki so izven posameznika. Te sile morajo biti družbene, saj so lahko le moralne, zunaj individualnega človeka pa ni drugega moralnega bitja kakor družba. Kolektivne težnje in kolektivna mišljenja imajo drugačno naravo kakor individualne težnje ali mišljenja.

Družbeno življenje zahteva, da ima posameznik neko določeno osebnost, da jo je pripravljen (če skupnost tako zahteva) opustiti in da je naposled delno dovzeten za ideje napredka.

Misel na samomor je odvisna od:

- od narave posameznikov, ki sestavljajo družbo;
- od načina, kako so povezani (od narave družbene organizacije);
- od minljivih dogodkov, ki motijo delovanje kolektivnega življenja.

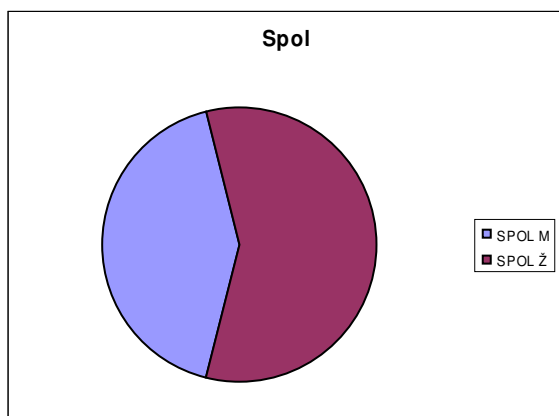
Durkheima pri raziskovanju pojava samomorov niso zanimali posamezniki in njihovi individualni razlogi za smrt, ampak značilnosti različnih skupin, ki so jim samomorilci pripadali. Zanimale so ga verske, etične in druge značilnosti skupin, starost, družinsko ozadje in podobno. S svojo raziskavo je želel ugotoviti, ali obstajajo kakšni pomembni družbeni vzorci samomorilnosti. Zanimalo me je, ali je stopnja samomorilnosti povezana z značilnostmi posameznih družbenih skupin, okolij. Prav tako ga je zanimalo, ali je odvisna le od individualnih psiholoških in bioloških značilnosti posameznika.

Prišel je do naslednjih ugotovitev:

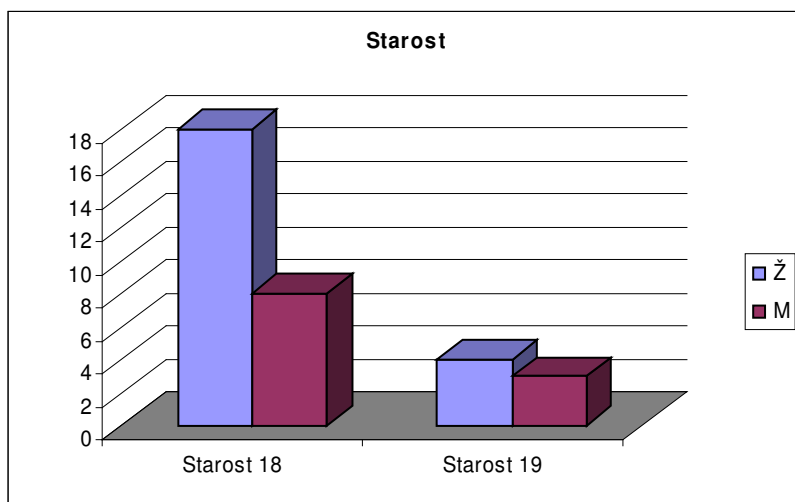
- Stopnja samomorilnosti je večja v tistih družbenih okoljih in skupinah, v katerih prevladujejo šibkejša družbene vezi med posamezniki. V teh skupinah dajejo prednost individualizmu in odgovornosti posameznika za lastno življenje.
- Večja stopnja samomorilnosti je med protestanti, saj je tam bolj poudarjen individualni odnos človeka do Boga.
- Več samomorov naredijo samski ljudje.
- Več samomorov je v mestih kot na podeželju.
- Večja verjetnost samomora je takrat, ko je posameznik popolnoma podrejen skupnosti in njenim zahtevam. (Durkheim, 1992)

ANALIZA ANKETE

Anketirala sem 126 dijakov drugih letnikov Poslovno-komercialne šole Celje, od tega je bilo 42,3 % moških in 57,7 % žensk.

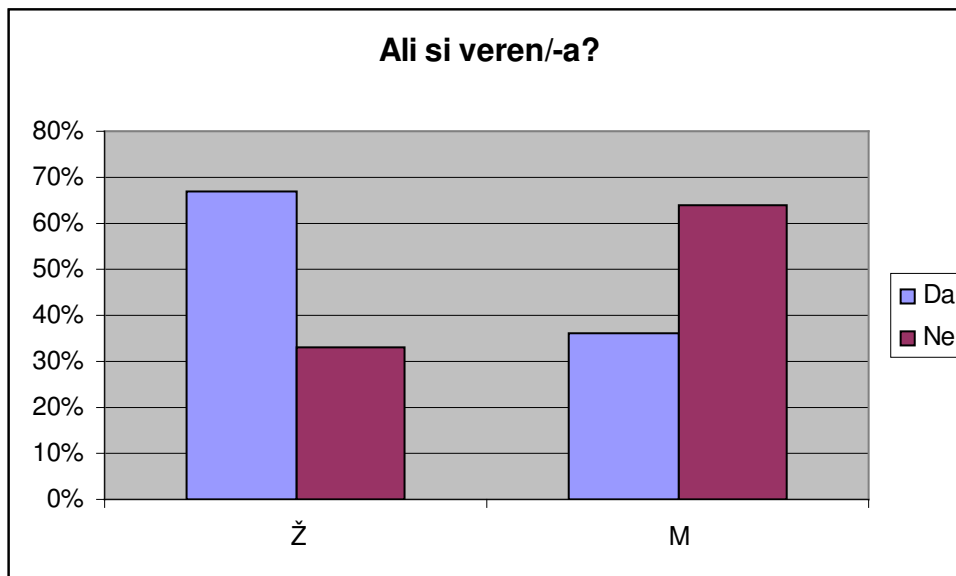

Starost: povprečna starost dijakov je 18,49 let.

1. Si veren/-a? (velja za vse oblike verovanja)?

- a) da
- b) ne

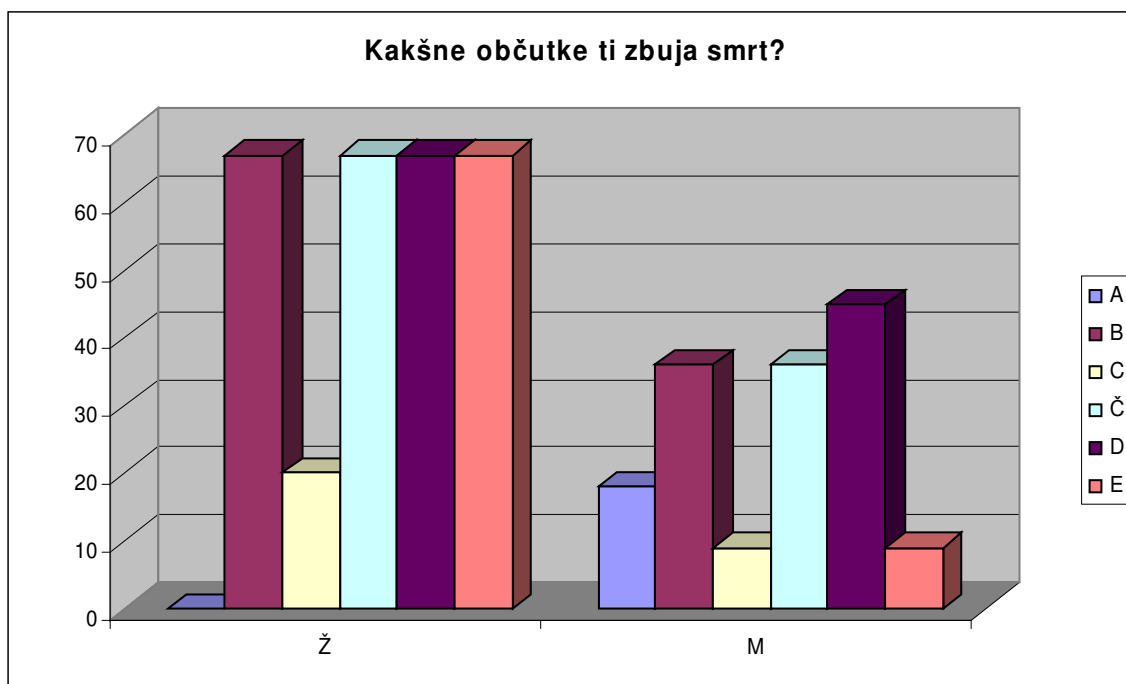

Na vprašanje je 76 % žensk in 36 % moških odgovorilo pritrdilno, medtem ko ne veruje pa 33 % žensk in 64 % moških. Iz vzorca ankete lahko sklepam, da so ženske bolj verne kot moški. 54 % vseh anketiranih se je izjasnilo za verujoče, 46 % pa za ateiste.

Če bi lahko na tako majhnem vzorcu anketiranih sklepala o religioznosti med populacijo oziroma generacijo, bi lahko trdila, da so vprašani v večini verni.

2. Kakšne občutke ti zbuja pojem smrt?

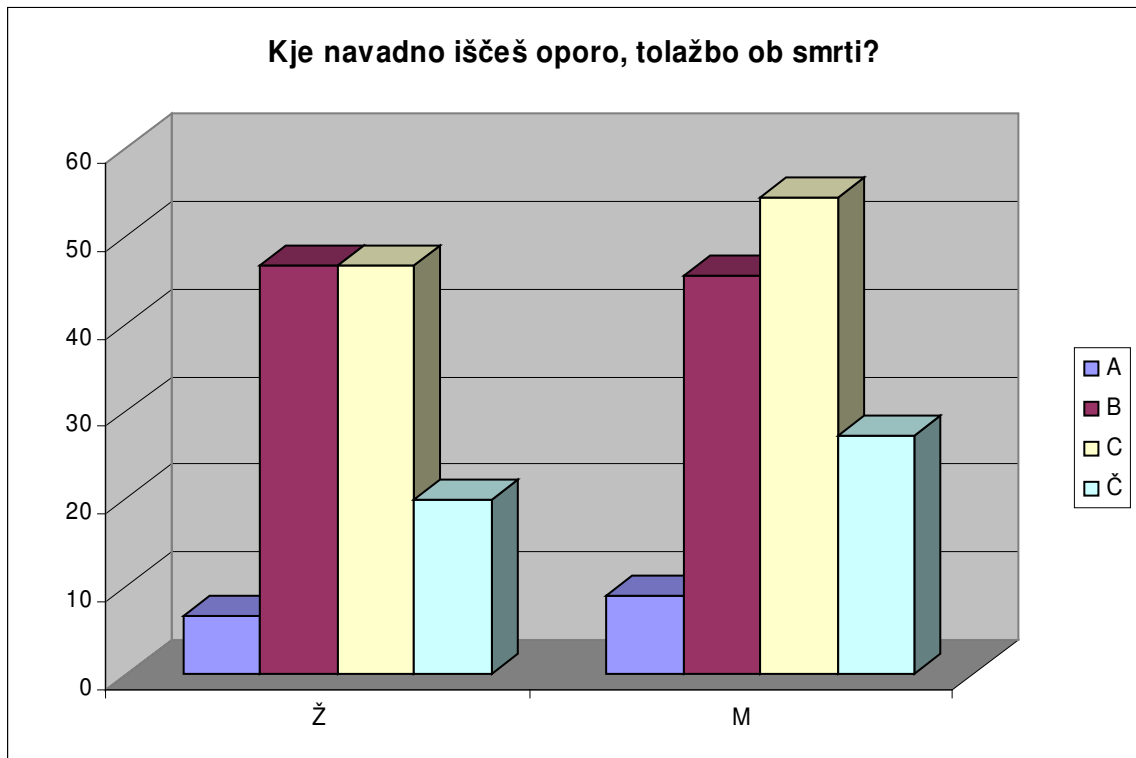
- a) jezo, bes
- b) žalost
- c) olajšanje
- č) razočaranje
- d) strah
- e) drugo

Na vprašanje, kakšne občutke zbuja pojem smrt, je največ anketiranih odgovorilo, da občutijo žalost, razočaranje in strah. 36 % moških je odgovorilo, da čutijo jezo in bes. Pod drugo so odgovorili, da ne vedo, ali se ne morejo odločiti, kaj jim predstavlja pojem smrt. Pokazalo se je, da ženske smrt dojemajo veliko bolj čustveno, s strahom in razočaranjem kot moški.

3. Kje navadno iščeš oporo, tolažbo ob smrti?

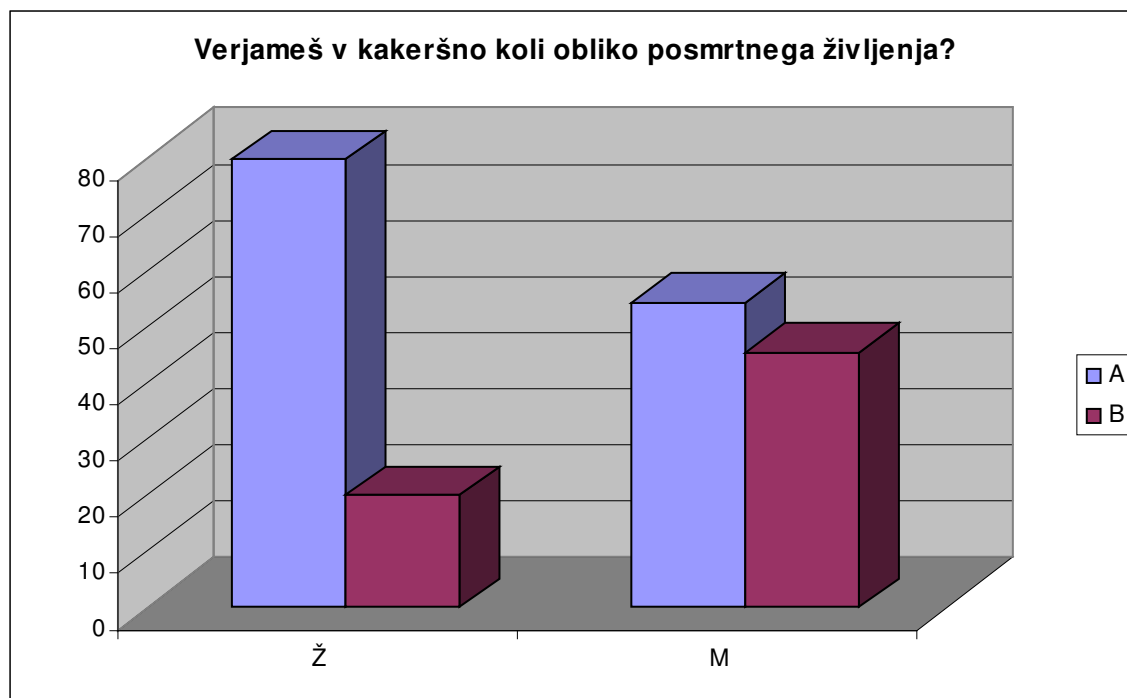
- a) v veri
- b) pri starših
- c) pri prijateljih
- č) drugo

Na vprašanje, kje navadno iščejo oporo in tolažbo ob smrti, je največ žensk odgovorilo, da pri starših in prijateljih. Moški iščejo oporo in tolažbo pri prijateljih, starših in drugje – pri sebi, kadar so sami in žalostni, razmišljajo o smrti. Najmanj opore mladi danes iščejo v veri, saj je manj kot 10 % žensk in moških odgovorilo z odgovorom a.

4. Verjameš v kakršno koli obliko posmrtnega življenja?

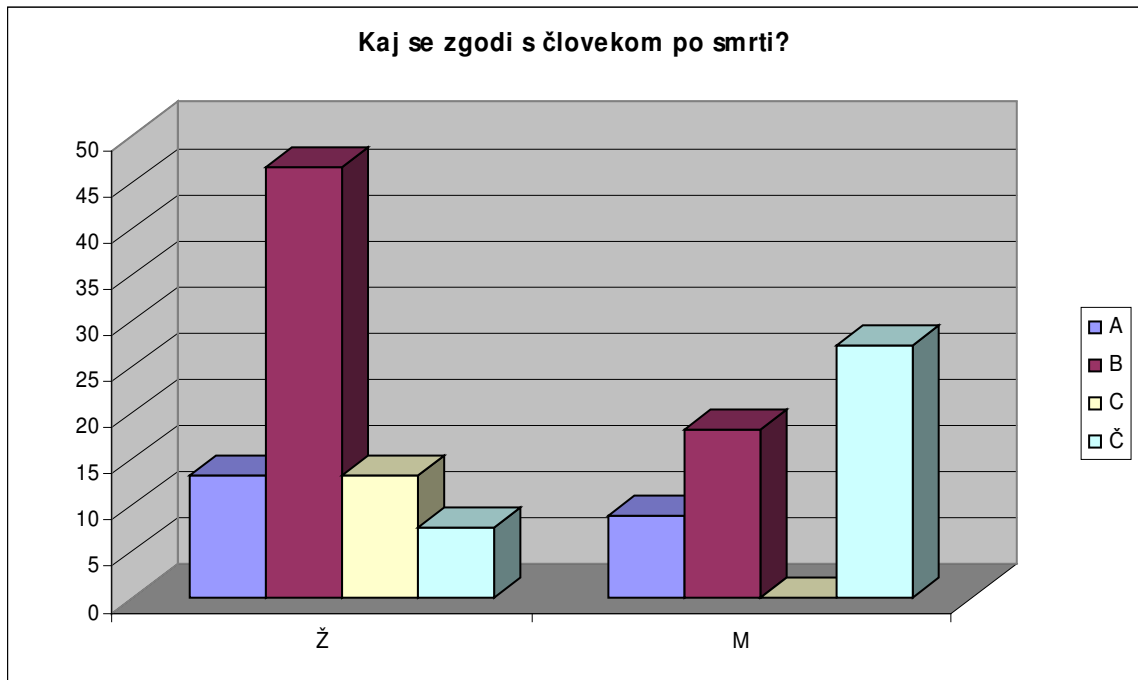
- a) da
- b) ne

Na vprašanje, ali verjamejo v kakršno koli obliko posmrtnega življenja, je 80 % žensk in samo 18 % moških odgovorilo, da verjamejo. Torej 69,2 % vseh verjame v posmrtno življenje, 30,3 % pa jih ne verjame. Iz ankete lahko sklepam, da večinoma verjamejo v posmrtno življenje ženske.

5. Kaj se zgodi s človekom po smrti?

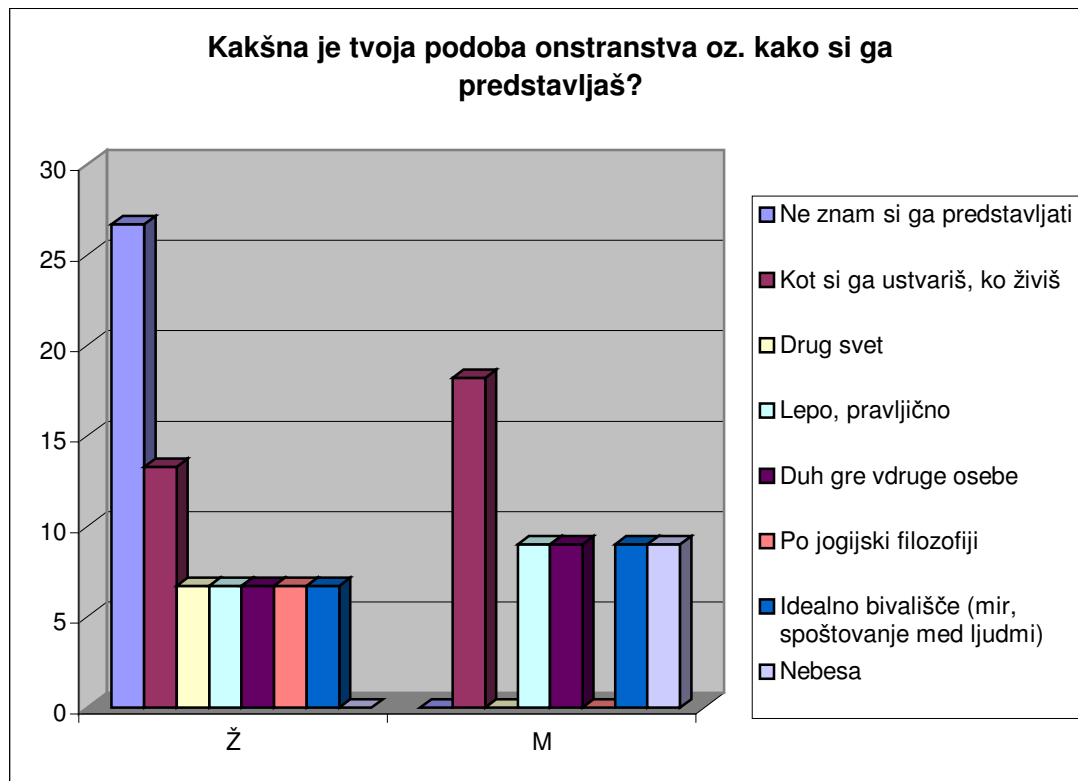
- a) gre v nebesa / pekel
- b) se reinkarnira
- c) ponovno vstajenje
- č) drugo

Na vprašanje, kaj se zgodi s človekom po smrti, je največ žensk odgovorilo, da se reinkarnirajo, medtem ko moški o posmrtnem življenju ne razmišljajo veliko. Samo 13,3 % žensk in 9 % moških meni, da bodo po smrti prišli v nebesa. V ponovno vstajenje verjame 13,3 % žensk in niti en moški.

Iz ankete lahko sklepam, da mladi verjamejo v reinkarnacijo ali pa sploh ne razmišljajo o življenju po smrti.

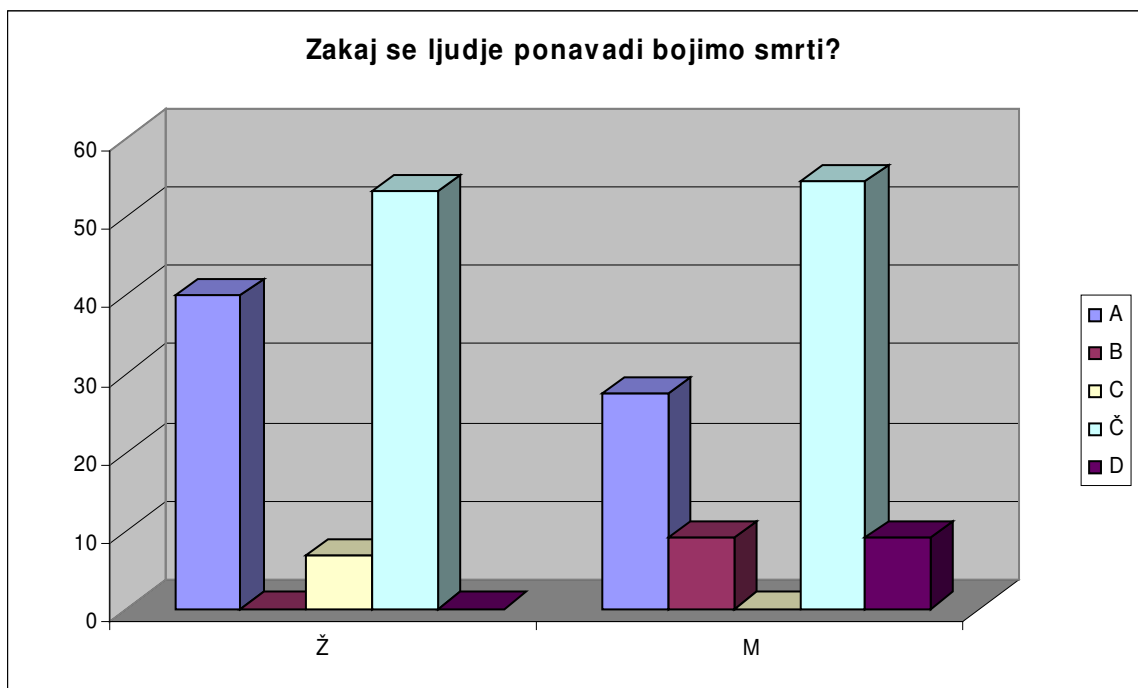
6. Kakšna je tvoja podoba onostranstva oziroma kako si ga predstavljaš?

Na vprašanje, kakšna je njihova podoba onostranstva oziroma kako si ga predstavljajo, je največ anketirank odgovorilo, da si tega ne znajo predstavljati. Moški menijo, da je svet v onostranstvu takšen, kot si ga ustvariš. Ženske menijo, da je drug svet, da je lep in pravljico, da gre duh v druge osebe, da se živi po filozofiji joge in da gredo v nebesa.

7. Zakaj se ljudje ponavadi bojimo smrti?

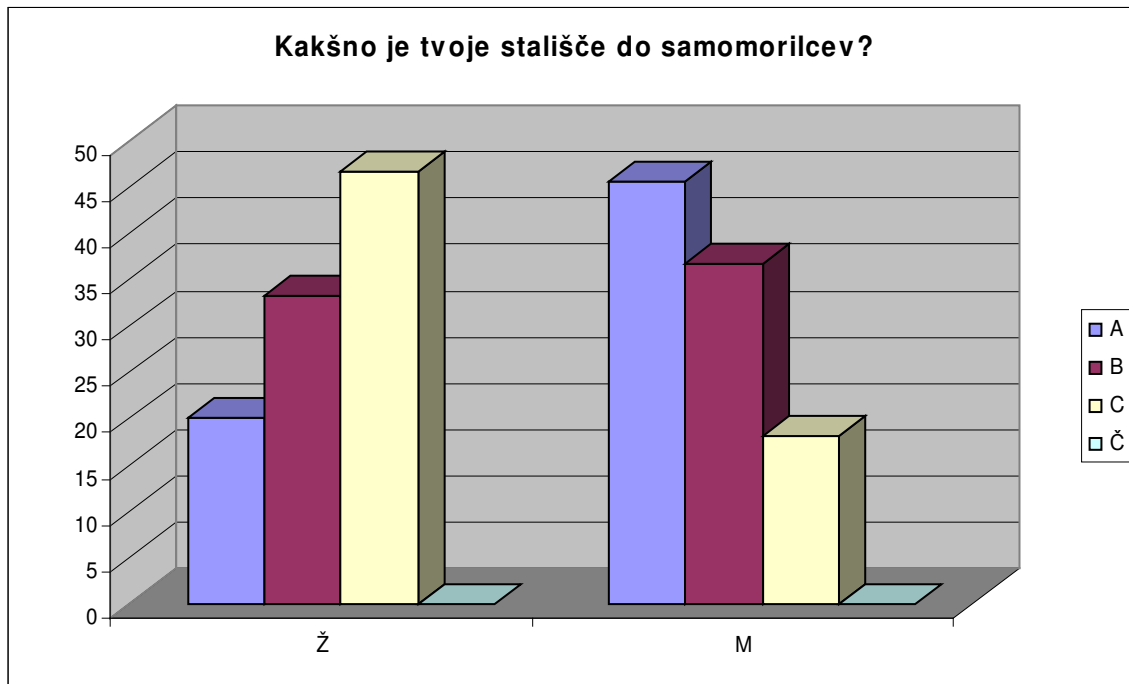
- a) zaradi čustvene stiske
- b) zaradi fizične bolečine
- c) zaradi osebne samote (ker po tej poti hodiš sam)
- č) zaradi duhovne stiske, ker ne veš kaj te čaka
- d) drugo

Na vprašanje, zakaj se ljudje bojimo smrti, je največ žensk in moških odgovorilo, da se je bojimo zaradi duhovne stiske, saj ne veš, kaj te čaka. 53,8 % vseh vprašanih meni tako. Sledi čustvena stiska, fizična bolečina in osebna samota.

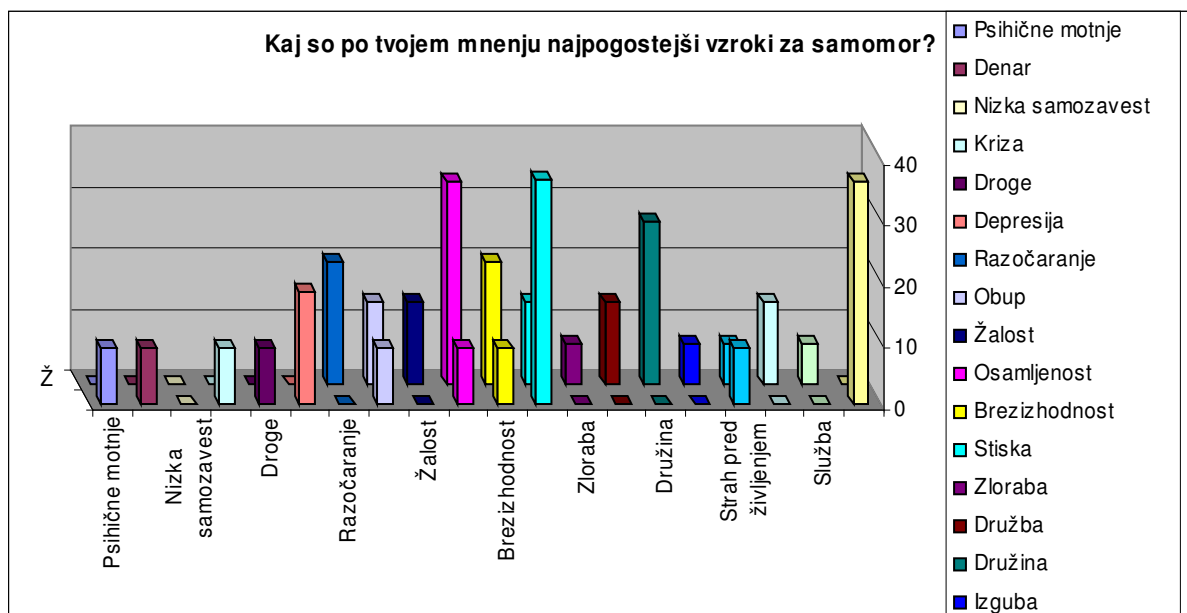
8. Kakšno je tvoje stališče do samomorilcev?

- a) so psihično motene osebe
- b) so osebe s težavami v življenju
- c) razujem jih, čeprav njihovega dejanja ne opravičujem
- č) drugo

Na vprašanje, kakšno stališče do samomorilcev imajo, je največ, kar 45,4 % moških odgovorilo, da so to psihično motene osebe, medtem ko 46,7 % žensk samomorilce razume, čeprav jih njihovega dejanja ne opravičuje. 33,3 % moških meni, da imajo samomorilci težave v življenju. Večinoma vprašani razumejo odločitev za samomor, je pa ne podpirajo.

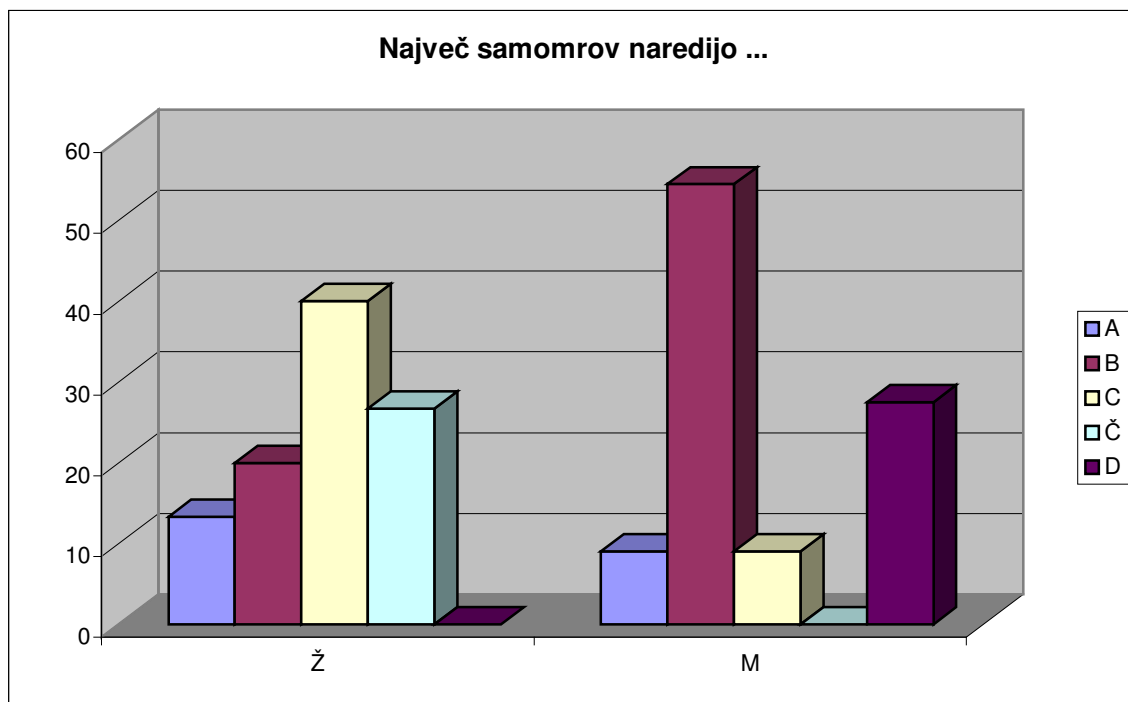
9. Kaj so po tvojem mnenju najpogostejši vzroki za samomor?

Na vprašanje, kaj so po najpogostejši vzroki za samomor, je največ anketirancev odgovorilo, da so najpogostejši vzroki osebna stiska, nesreče v življenju, težave v družini, obup nad življenjem in brezbriznost drugih do posameznika. Sledijo razočaranje, droge, nizka samozavest in psihične motnje. Največ moških je odgovorilo, da posameznika pahne v samomor zloraba. Prav tako pa je bilo nekaj odgovorov povezanih s stisko v šoli in na delovnem mestu.

10. Največ samomorov naredijo:

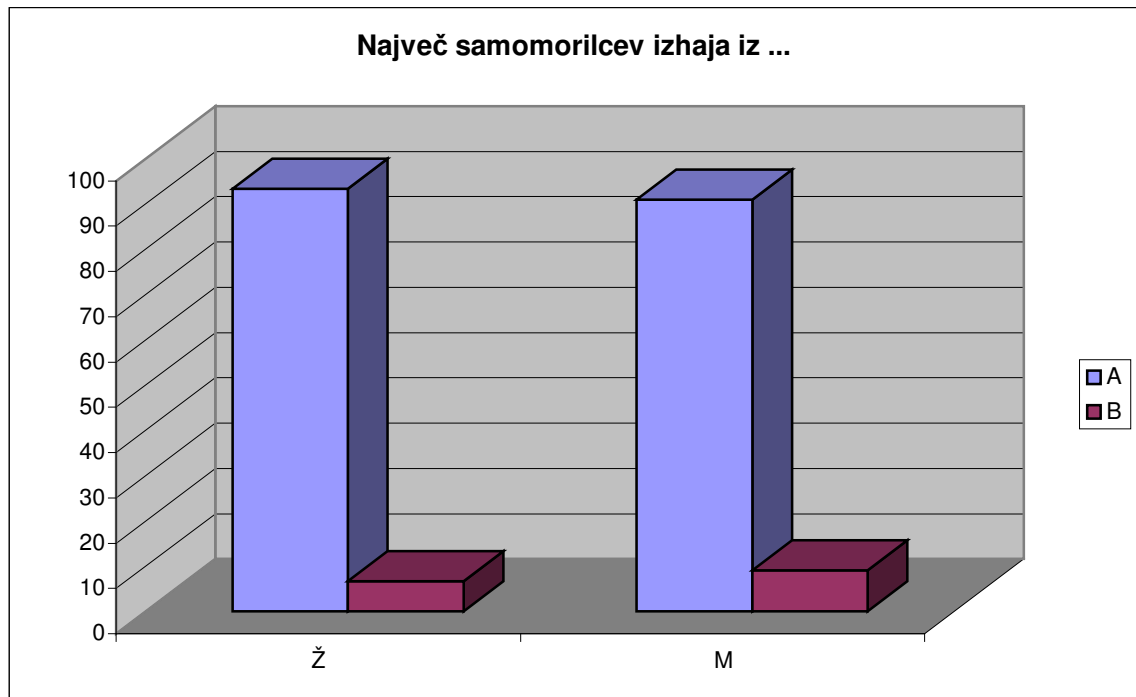
- a) ženske
- b) moški
- c) mladostniki (do 20-tega leta)
- č) starejši (nad 50 let)
- d) drugo

Največ samomorov naredijo moški, tako je menilo kar 54,5 % moških anketirancev, medtem ko 40 % žensk meni, da so samomorilci mladostniki do dvajsetega leta. Sledijo starejši nad 50 let, medtem ko se je 27,5 % moških opredelilo za drugo.

11. Največ samomorilcev izhaja iz:

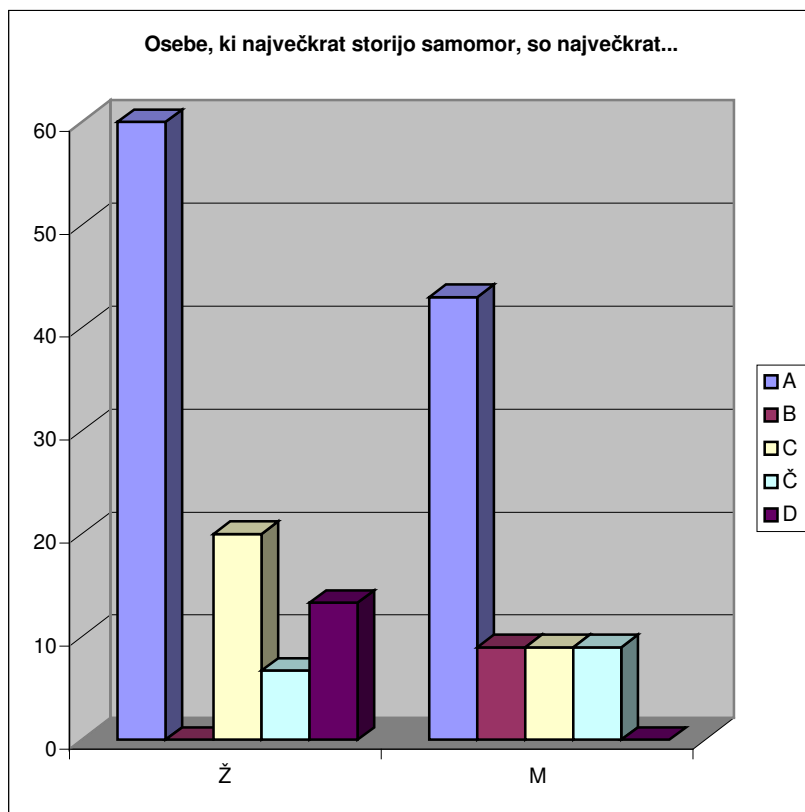
- a) mesta
- b) podeželja

Anketiranci so ugotovili, da je največ samomorilcev v mestih in sicer 92,3 %, od tega 93,3 % žensk in 90,9 % moških. Na podeželju je po mnenju anketirancev le malo samomorilcev. Le 7,7 % meni, da je podeželska klima kriva za samomore.

12. Osebe, ki storijo samomor, so največkrat:

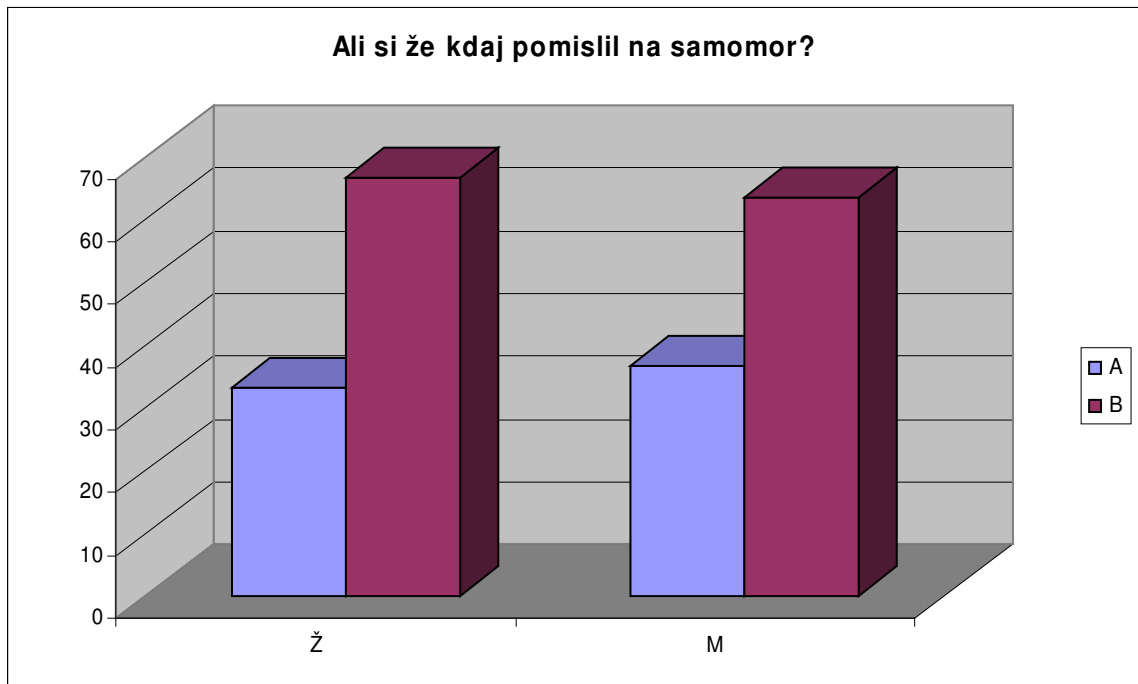
- a) samske
- b) poročene
- c) ločene
- č) ovdovele
- d) drugo

Na vprašanje, kakšnega stanu so osebe, ki največkrat storijo samomor, so večinoma odgovorili, da so to samske osebe. Tako meni 60 % žensk. Moški so identičnega mnenja, saj je podalo enak odgovor 53,8 % anketirancev. Na drugo mesto so postavili ločence, saj 15,4 % vseh anketirancev meni, da so ločenci, ovdoveli in poročeni potencialni samomorilci.

13. Ali si že kdaj pomislil/-a na samomor?

- a) da
- b) ne

Na vprašanje ali si že kdaj pomislil/-a na samomor je 34,6 % vseh anketirancev odgovorilo pritrdilno. Tako meni 33,3 % žensk in 24 % moških. Na samomor ni še nikoli pomislilo 65,4 % vseh anketirancev - od tega je 66,7 % žensk in 76 % moških. Podatek ni preveč zanesljiv, saj okoliščine izpolnjevanja ankete niso dopuščale povsem iskrenih odgovorov, prav tako pa nekateri anket niso jemali dovolj resno.

OVREDNOTENJE

Religija na mlade nima več takšnega vpliva kot nekoč.

Hipotezo sem skušala dokazati z anketo. S pomočjo vprašanja 1 (Ali si veren/-a?) in vprašanja 3 (Kje navadno iščeš oporo?) sem svojo hipotezo tudi dokazala. Za verne se je sicer opredelilo 54 % vprašanih, vendar veliko manj moških kot žensk. Čeprav se vprašani imajo za verne, je samo 7,7 % anketirancev povedalo, da iščejo oporo ob smrti v veri. Sklepam lahko, da je vera sicer prisotna, vendar nima takšne funkcije kot nekoč. Tako se je prva hipoteza potrdila. Veliko mladih se danes morda niti ne zaveda, kaj pomeni biti veren in kakšen je namen verovanja.

Mladi dojemajo smrt kot nekaj samoumevnega.

Menila sem, da danes mladi dojemajo smrt kot nekaj samoumevnega. A skozi raziskovanje sem spoznala, da mladim smrt vzbuja močna čustva, kot so jeza, strah, razočaranje in bes. Samo 15,4 % vprašanih ob smrti menda občuti olajšanje. Mladi se v veliki večini bojijo smrti zaradi čustvene stiske, bolečine, osebne samote in neznanega. Hipoteza se ni potrdila, saj sem nehote dokazala, da je smrt pri mladih delno še vedno tabu tema.

Misel na samomor je pri mladih pogosta.

Pri anketirancih sem ugotovila, da ne razmišljajo veliko o samomoru. Namreč na 13. vprašanje (Ali si že kdaj pomislil/-a na samomor?) je 65,4 % odgovorilo z ne. Sklepam lahko, da veliko odgovorov ni bilo iskrenih, saj se mladi nadvse bojijo, kaj si o njih misli okolje, poleg tega pa si marsikdo ne upa priznati in pokazati svoje šibkosti. Tako se ta hipoteza ni potrdila.

ZAKLJUČEK

Kaj se sploh zgodi, ko umremo? To je vprašanje, ki si ga največkrat zastavimo, kadar govorimo o smrti. Praagh je v delu *Pot do nebes* ugotovil, da na to vprašanje ne moremo natančno odgovoriti. Doživetje po smrti je tako osebno kot doživljanje življenja. Mnogi so že skušali dati dogovor o obsmrtnem življenju ali o smrti, vendar razlaga o smrti presega besedni zaklad in inteligenco kogar koli. Ali lahko razumemo nekaj, kar je izven človekovega zavedanja in izkustva?

Ljudje smo vnaprej pogojeni z religijami in družbenim odnosom do smrti, zato nam to onemogoča zavedanje, ki bi nas lahko pripeljalo do popolnega razumevanja. Smrt je namreč že od nekdaj največja skrivnost. V različnih civilizacijah so jo različno sprejemali. V posameznih kulturah so menili, da se duša pokojnega zadržuje v bližini njegovega groba. Mrtvim so dajali v grobove posode z jedmi in pijačo, dragocen nakit, kose pohištva, orožje in obleko. Mrtvi po smrti naj nebi pogrešali ničesar od tistega, kar jim je bilo v življenju v veselje. Mrtvim so v podzemlju sodili trije sodniki, ki so bili za življenja vsi znani zakonodajalci in pravičniki.

Prvi kristjani so se ob pokojniku obnašali za današnji čas nezaslišano. Bili so oblečeni v belo, veselili so se ob umrlem. Bili so prepričani, da smrt ne pomeni konca, Bog nas namreč ni ustvaril zato, da bi nas po končanem življenju zavrgel kot staro šaro. Bog želi, da ga večno spoznavamo in se z njim veselimo. Življenje na Zemlji ni vse.

Indijska filozofija je sprejela nauk o reinkarnaciji, ki ima različne oblike. Najbolj znana je popularna različica, ki uči, da se človeška duša reinkarnira v katerem koli živem bitju, tudi v živali ali rastlini. Reinkarnacija nam ponuja nešteto možnosti, da stvari postavimo na prava mesta. Reinkarnacija odlaga misel na končno sodbo in od nas zahteva prepričanje, da človek napreduje in nekega dne celo doseže zedinjenje z Neskončnim.

Islam in Koran poudarjata človekovo individualnost, njeno edinstvenost, ki pripada samo veri. Človeška duša je večna, a nikoli ne umre. Po mnenju muslimanov je sodba ena od iluzij modernosti, ki nam je ni treba upoštevati, dokler živimo spodobno, neškodljivo in ne opozarjamo nase.

Cilji naloge so bili doseženi. Raziskala sem odnos mladih do smrti in njihov odnos do religij.

Samomorom smo bili priča v preteklosti in jih srečujemo danes in jih bomo tudi v prihodnje. Samomori se pojavljajo povsod po svetu, v različnih družbenih in geografskih okoljih. Samomorov je več vrst in imajo le malo skupnega. So zaskrbljujoč in družbeni problem. Samomor je svojstvena in nepredvidljiva poteza posameznika, a je včasih lahko predvidljiv. S pomočjo Durkheimovega dela Samomori sem skušala ugotoviti, zakaj pride do takšne smrti.

Večina ljudi, ki so zaradi smrti izgubili ljubljeno osebo, pogosto nehote verjamejo v nebesa ali pekel. Verjamejo, da je smrt za tistega, ki je odšel, konec vsega mišljenja in čutenja. Vendar se vedno znova sprašujejo o tem, kje so mrtvi. Posameznika navdaja občutek žalosti, ob smrti iz spoznanja, da je med njim in tistim, ki je sedaj od njega ločen, ostalo nekaj pomembnega, a praznega. Želijo verjeti, da morda obstaja način, preko katerega bi se njegovo znanstvo in ljubezen do te mrtve osebe lahko nadaljevalo. Različne religije, teozofi, sociologi in mladi razmišljajo o teh vprašanjih. Vsak izmed njih ima svoj pogled na smrt in samomor.

Mladi se ob smrti danes ne obračajo več toliko na religijo. Sicer se pogosto opredeljujejo kot religiozne, vendar religije ne doživljajo, tako kot so jo doživljali naši predniki. Kadar govorimo o posmrtnem življenju, največkrat pomislimo na predstavo o peklu in nebesih. O lepem, mirnem in veselem prostoru, kjer se nikoli ne godi krivica. Takšno podobo ustvarja med drugim tudi ena izmed treh velikih religij – krščanstvo. Seveda pa je nedaleč od te predstave tudi islam.

Smrt, še posebej samomor, pri mladih vzbuja mešane občutke strahu, žalosti, zmede in jeze. Če upoštevamo rezultate, pridobljene v anketi, lahko sklepamo, da mladi redkokdaj pomislijo na samomor. Ravnodušni so do ljudi, ki se odločajo za takšno smrt. Njihovo dejanje razumejo, a ga ne opravičujejo.

LITERATURA IN VIRI

1. SARDOS ALBERTINI, Lino. 1997. Onostranstvo obstaja. Ljubljana: Educy.
2. DOLENC, Anton. 1990. Zgodovinski pogled na samomor ali ovrednotenje samomora skozi prostor in čas. V: medicinski razgledi. Ljubljana: Inštitut za sodno medicino. Str. 17- 19.
3. DURKHEIM, Emile. 1992. Samomor - Prepoved incesta in njeni izviri. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
4. HOMER. 1992. Iliada. Ljubljana : Mladinska knjiga.
5. HOMER. 1992. Odiseja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. KORAN. 2004. Tržič: Učila.
7. MARUŠIČ, Andrej. 2003. Slovenija s samomorom ali brez. Ljubljana: DZS.
8. Milčinski, L. 1985. Samomor in Slovenci: Ljubljana: Cankarjeva založba.
9. RANDELS, Jenny. 2000. Življenje po smrti: pričevanja in raziskovanja o skrivnostih življenja po smrti. Ljubljana: Mladinska knjiga.
10. RINGEL, Erwin. 2004. Beg ne pomaga: kako se pravilno spoprijemamo s težavami. Celovec: Mohorjeva družba.
11. SMITH, Huston. 1996. Svetovne religije. Ljubljana: Založba Obzorja.
12. STATISTIČNI letopis Republike Slovenije za leto 2005. 2006. Ljubljana: Zavod RS za statistiko.
13. SVETO pismo stare in nove zaveze. 2000. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
14. TEKAČEVIČ GRAD Onja. 2001. Smrt in žalovanje. Ljubljana: Kolaborativni center Svetovne zdravstvene organizacije za duševno zdravje otrok pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše : Inštitut za psihologijo osebnosti.
15. VAN PRAAGH, Jan. 1999. Pogovori z nebesi: sporočila medija o življenju po smrti. Tržič: Učila.

INTERNETNI VERI

16. http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=14&leto=2004&jezik=si
februar 2006; [Citirano: 20. 2. 2006 ob 15.30 uri]
17. <http://www.teozofija.info/Smrt.htm> [Citirano: 26. 2. 2006 ob 16.30 uri]
18. <http://nikman.k2.net/religije/islam.htm> [Citirano: 3. 3. 2006 ob 15.30 uri]

PRILOGA

ANKETA

Sem dijakinja 2. letnika Poslovno-komercialne šole Celje in delam raziskovalno nalogo Odnos mladih do smrti. Z anketo želim ugotoviti, kakšen pogled na smrt imajo dijaki Poslovno-komercialne šole Celje. Anketa je anonimna, vsi podatki bodo uporabljeni izključno v ta namen.

Spol: M Ž (obkroži)

Starost: _____

1. Si veren/-a? (velja za vse oblike verovanja)

- a) da
- b) ne

2. Kakšne občutke ti zbuja pojem smrt (možnih je več odgovorov)?

- a) jezo, bes
- b) žalost
- c) olajšanje
- č) razočaranje
- d) strah
- e) drugo: _____

3. Kje navadno iščeš oporo, tolažbo ob smrti (možnih je več odgovorov)?

- a) v veri
- b) pri starših
- c) pri prijateljih
- č) drugo: _____

4. Verjameš v kakršno koli obliko posmrtnega življenja?

- a) da
- b) ne

Če si na prejšnje vprašanje odgovoril z da, odgovori še na naslednji dve vprašanji (5., 6.).

5. Kaj se zgodi s človekom po smrti (možnih je več odgovorov)?

- a) gre v nebesa / pekel
- b) se reinkarnira
- c) ponovno vstajenje
- č) drugo: _____

6. Kakšna je tvoja podoba onostranstva oziroma kako si ga predstavljaš?

7. Zakaj se ljudje ponavadi bojimo smrti (možnih je več odgovorov)?
- a) zaradi čustvene stiske
 - b) zaradi fizične bolečine
 - c) zaradi osebne samote (ker po tej poti hodiš sam)
 - č) zaradi duhovne stiske, ker ne veš, kaj te čaka
 - d) drugo: _____
8. Kakšno je tvoje stališče do samomorilcev (možnih je več odgovorov)?
- a) so psihično motene osebe
 - b) so osebe s težavami v življenju
 - c) razumem jih, čeprav njihovega dejanja ne opravičujem
 - č) drugo: _____
9. Kaj so po tvojem mnenju najpogostejši vzroki za samomor?
-
-
10. Največ samomorov naredijo (možnih je več odgovorov):
- a) ženske
 - b) moški
 - c) mladostniki (do 20-tega leta)
 - č) starejši (nad 50 let)
 - d) drugo: _____
11. Največ samomorilcev izhaja iz:
- a) mesta
 - b) podeželja
12. Osebe, ki storijo samomor, so največkrat (možnih je več odgovorov):
- a) samske
 - b) poročene
 - c) ločene
 - č) ovdovele
 - d) drugo: _____
13. Ali si že kdaj pomislil/-a na samomor?
- a) da
 - b) ne

Najlepša hvala za sodelovanje.

Klavdija